

Asia: HE 147/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi merituulivoimasta talousvyöhykkeellä ja siihen liittyviksi laeiksi, ti 5.11.2024 klo 10.00 (HE 147/2024 vp)

Eduskunta
Eduskunnan ympäristövaliokunta

Asiantuntijalausunnon esittäjä: Antti Lappalainen

Luken asiantuntijalausunto

1 Johdanto

Eduskunnan ympäristövaliokunta pyysi 11.10.2024 lausuntoa Hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi merituulivoimasta talousvyöhykkeellä ja siihen liittyviksi laeiksi. Pyydettyä asiantuntijalausuntona Luonnonvarakeskus (Luke) esittää seuraavan.

2 Lausunto

Luke katsoo, että merituulivoimaa tarvitaan Suomen ja EU:n ilmastotavoitteiden toteuttamiseen. Hallituksen esitys selkeyttäisi merituulivoiman suunnittelun pelisääntöjä Suomen talousvyöhykkeellä. Hankkeet olisivat mittakaavaltaan hyvin suuria ja siksi niiden mahdollisiin ympäristövaikutuksiin tulisi suhtautua vakavasti.

Meriympäristössä Luken toimialaan kuuluvat kaloihin, kalastukseen, hylkeisiin, lintuihin ja metsästyksen liittyvät aiheet. Merituulivoimalla voi olla haitallisia vaikutuksia ainakin neljään ensin mainittuun elementtiin. Luke kuitenkin toteaa, että riskit sen toimialaan liittyville haitallisille ympäristövaikutuksille ovat vähäisemmät, jos tuulivoimaa rakennetaan talousvyöhykkeelle kuin jos sitä rakennetaan aluevesille. Esimerkiksi vaelluskalojen tärkeät vaellusreitit, useimpien kalalajien kutualueet ja rannikolla pesivien merilintujen ruokailualueet sijaitsevat pääosin lähempänä rannikkoa eikä talousvyöhykkeellä.

Yksittäinen merituulivoima-alue talousvyöhykkeellä ei aiheuttane Lukeen toimialaan liittyville elementeille mainittavia ympäristövaikutuksia. Havaittavia tai merkittävämpiä vaikutuksia voisi ilmetä laajamittaisen tuulivoimarakentamisen seurauksena useiden hankkeiden mahdollisista kumulatiivisista vaikutuksista. Tällöinkin kumulatiivisen vaikutukset voisivat muodostua sekä talousvyöhykkeelle että aluevesille rakennettavasta tuulivoimasta. Erityisesti muuttavien lintujen kohdalla kumulatiivisia vaikutuksia voisi kertyä paljon laajemmalla alueella kuin yhden valtion talousvyöhykkeeltä tai merialueelta.

Suomen talousvyöhykkeelle rakennettavan merituulivoiman mahdollisten kumulatiivisten vaikutusten ilmenemiseen todennäköisyyteen vaikuttaa se, kuinka paljon ja mille alueille merituulivoimaa rakennetaan. Jos päätökset näistä alueista tehdään nopealla aikataululla, niin ratkaisut tehdään Luken käsityksen mukaan monelta osin hyvin puutteellisilla tiedoilla. Talousvyöhykkeen osalta selkeimmät Luken toimialaan liittyvät tietopuutteet liittyvät Perämeren norppaan, lintujen muuttoon sekä troolikalastukseen, joka on myös huoltovarmuuden kannalta tärkeäksi todettu elinkeino.

Valtaosa (80 %) Itämeren norppakannasta elää Perämeren ja Merenkurkun alueella. Norpan lisääntyminen on riippuvainen jäästä. Ilmaston lämmetessä Perämeren avomerialueen, mukaan lukien talousvyöhyke, rooli norpan elinalueena tulee korostumaan. Tuulivoimalat ja huoltoliikenne vaikuttavat jääolosuhteisiin ja norpan pesintään. Norpan tärkeimpien lisääntymisalueiden ja niiden ominaisuuksien selvittäminen koko Perämerellä olisi tässä yhteydessä tärkeää. Lintujen muuttoreiteistä, lentokorkeuksista sekä lentokorkeuteen vaikuttavista tekijöistä talousvyöhykkeellä kuten muillakin merialueilla tarvittaisiin lisää tietoa. Nykyiset tiedot avomerialueelta ovat olemattomat, sillä avomerellä ei ole havainnointia eikä säätökaverkoston kattavuus ulotu talousvyöhykkeelle. Kaupallinen kalastus talousvyöhykkeellä on yksinomaan troolikalastusta. Selkämereltä on viime vuosina pyydetty noin 80 % Suomen silakkasaaliista. Nykyisistä troolausalueista talousvyöhykkeellä on olemassa hyvät satelliittiseurantaan perustuvat tiedot. Troolikalastuksessa tapahtuneet lähiaikoina muutoksia (vanhoja aluksia poistuu, saaliskiintiöt ovat pienentyneet, silakka haluttaisiin käyttää enemmän suoraan elintarvikkeeksi, polttoaineen hinnat). Muutokset tulevat vaikuttamaan troolikalastuksen kannattavuuteen ja troolausalueisiin sekä talousvyöhykkeellä että aluevesillä ilman tuulivoimarakentamistakin ja tietoa eri tekijöiden vaikutuksista tarvittaisiin lisää.

Luke katsoo, että edellä mainittujen kiireellisimpien tietopuutteiden täyttäminen auttaisi ennakoimaan (talousvyöhykkeellä tapahtuvaan) tuulivoimarakentamiseen liittyviä hylkeisiin, lintuihin ja kalastukseen kohdistuvia kumulatiivisia vaikutuksia, parantaisi edellytyksiä vähentää mahdollisia haitallisia vaikutuksia esimerkiksi aluerajausten ja hyvän suunnittelun avulla sekä parantaisi toiminnan vaikutusten seurannan edellytyksiä.

Lopuksi Luke toteaa, että toiminnanharjoittajalla eli tässä tapauksessa tuulivoimayhtiöllä tulee olla velvoite olla selvillä toiminnan ympäristövaikutuksista ja tarvittaessa ryhtyä toimenpiteisiin niiden vähentämiseksi tai kompensoimiseksi. Myös talousvyöhykkeelle suunniteltavien hankkeiden rakentamis- ja käyttövaiheen aikaisia mahdollisia ympäristövaikutuksia on Luken käsityksen mukaan aiheellista tarkkailla. Ainakin pinnan alla (vesiluonto, kalat, kalastus) tapahtuvien vaikutusten tarkkailuun voidaan asettaa velvoite vesilain mukaisen vesiluvan yhteydessä myös talousvyöhykkeellä, mutta ovatko merituulivoimaan liittyvissä hankkeissa esimerkiksi lintuihin ja hylkeisiin liittyvät vaikutukset jäämässä tarkkailuiden ulkopuolelle? Tarkkailut tulisi suunnitella ja toteuttaa laajoina (esim. merialuekohtaisina) ja hyvin koordinoituina useiden tuulivoima-alueiden yhteisinä tarkkailuina. Tarkkailujärjestelmän suunnittelu olisi syytä aloittaa jo ennen laajamittaisen merituulivoimarakentamisen alkamista. Tarkkailujen suunnittelu tulisi tehdä parasta osaamista tehokkaasti hyödyntäen ja välttämällä ongelmia, joita on esimerkiksi nykyisin käynnissä olevissa muuhun toimintaan liittyvissä vesilupaan perustuvissa kalataloustarkkailuissa. Vuonna 2022 tehdyssä kalataloustarkkailuiden toimivuuden arvioinnissa todettiin, että nykyinen hajanainen ja vähäisillä resursseilla ohjattu tarkkailujärjestelmä tuottaa vain hyvin vähän tai ei ollenkaan aineistoihin perustuvaa tietoa tarkkailtavan toiminnan todellisista ympäristövaikutuksista (<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-380-378-7>).

3 Lausunnon tiivistelmä

Talousvyöhykkeelle suunnitellut merituulivoimahankkeen ovat mittakaavaltaan suuria. Luke toteaa, että riskit sen toimialaan liittyville haitallisille ympäristövaikutuksille ainakin vaelluskalojen, useiden kalalajien lisääntymisaluiden sekä rannikolla pesivien merilintujen kohdalla ovat kuitenkin vähäisemmät, jos tuulivoimaa rakennetaan talousvyöhykkeelle kuin jos sitä rakennetaan aluevesille.

Luken toimialaan mahdollisesti kohdistuvat talousvyöhykkeen tuulivoimarakentamiseen liittyvät ympäristövaikutukset olisivat seurausta useiden merelle rakennettavien hankkeiden kumulatiivisista vaikutuksista. Kumulatiivisten vaikutusten arviointiin käytettävissä olevat tiedot ovat tällä hetkellä hyvin puutteelliset. Talousvyöhykkeen osalta selkeimmät Luken toimialaan liittyvät tietopuutteet liittyvät Perämeren norppaan, lintujen muuttoon sekä troolikalastukseen. Tietoa tulisi kerätä nopeasti lisää, jos tavoitteena on tietoon perustuva tuulivoimarakentamisen suunnittelu.

Sekä talousvyöhykkeelle että aluevesille rakennettavan merituulivoiman ympäristövaikutuksia on syytä tulevaisuudessa tarkkailla laajoina ja etukäteen hyvin suunniteltuina kokonaisuuksina, jolloin tarkkailuilla olisi mahdollista tuottaa arvokasta tietoa ympäristövaikutuksista tai niiden puuttumisesta kustannustehokkaasti.

Sirpa Thessler

Johtaja, Luonnonvarat

Hyväksytty Luken prosessinhallintajärjestelmässä 04.11.2024 klo 11:33:33.

Asiantuntijalausunnon valmistelijat:

Antti Lappalainen

Antti Lappalainen, Antti Lappalainen, Mats Westerborn

Liitteet:

Tiedoksi: